

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА.

Автор: Кунах Ганна Іванівна

скачати <http://dorobok.edu.vn.ua/file/view/1379>

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА.

Зміст

1 Розділ I. Вступ	4
2 Розділ II. Соціально-психологічні аспекти роботи з дітьми з особливими потребами	7
3 Розділ III. Роль гурткової роботи у формуванні творчих здібностей дітей з особливими потребами з використанням природних матеріалів	9
4 Розділ IV. Система гурткових занять з використанням природних матеріалів.	
Заняття 1. Історичні відомості про художню обробку деревини.	12
Матеріал для інкрустації .Підготовка матеріалу до роботи	12
Інструменти для виконання інкрустації	
Заняття 2. Основи композиції, використання симетрії, контрасту. Складання простих композицій.	19
Заняття 3. Розмічання і виконання геометричних орнаментів. Виконання інкрустації.	25
Заняття 4. Розмічання і виконання складних геометричних орнаментів (розетки, бордюри) із соломки.	35
Заняття 5. Виконання об'ємної аплікації із соломки.	
Додатки	42
Бібліографічні дані	48
	55

Розділ I. Вступ.

Головною метою соціального розвитку сучасного суспільства є повага до людського

розмаїття, встановлення принципів солідарності та безпеки, що забезпечує захист та повну інтеграцію у соціум усіх верств населення, в тому числі й осіб з обмеженими можливостями здоров'я. В основу інтеграції

закладено принцип доступності та дотримання прав людини щодо рівного доступу до здобуття якісної освіти. Конституція України у ст. 53 гарантує всім громадянам право на освіту.

Кількість дітей-інвалідів в Україні щорічно зростає на 0,5%. На сьогоднішній день їх нараховується 170 тис, тобто 2 % від загальної кількості дітей. Зокрема лише дітей з ДЦП нараховується близько 23 тис, і їхня кількість постійно зростає. Останнім часом міжнародна спільнота запропонувала використовувати для дітей із порушеннями психофізичного розвитку термін "**діти з особливими освітніми потребами**". Це стосується дітей до 18 років, з особливостями психофізичного розвитку, обдарованих дітей та дітей із соціально вразливих груп (наприклад, вихованців дитячих будинків тощо). Загальноприйнятий термін «діти з особливими освітніми потребами» робить наголос на необхідності забезпечення додаткової підтримки в навчанні дітей, які мають певні особливості розвитку. Залежно від типу порушення, виокремлюють такі категорії дітей з особливими потребами:

- з порушенням слуху (глухі, оглухлі, зі зниженим слухом);
- з порушенням зору (сліпі, осліплі, зі зниженим зором);
- з порушенням інтелекту (розумово відсталі, із затримкою психічного розвитку);
- з мовленнєвими порушеннями;
- з порушенням опорно-рухового апарату (травми хребта, ДЦП);
- комплексними порушеннями психофізіологічного розвитку (сліпоглухонімі, ДЦП з розумовою відсталістю та ін.);
- з емоційно-вольовими порушеннями та аутизмом;
- з хронічними соматичними захворюваннями;
- з психоневрологічними захворюваннями.

Учитель загальноосвітньої школи має бути готовим не тільки до професійно-педагогічної діяльності зі звичайними учнями, але й до роботи з дітьми, що мають психофізичні особливості. Діти з обмеженими можливостями потребують індивідуального підходу в своєму розвитку та навчанні. Вони навчаються значно повільніше, їм необхідно значно більше часу для переосмислення навчального матеріалу, який варто багаторазово повторювати. Однак після спеціальних вправ і занять на розвиток таких психічних процесів як пам'ять, увага, мислення, а також дрібної моторики м'язів рук, вони можуть досягати непоганих результатів. Особлива роль належить вчителям освітньої галузі «Технології».

Завдання школи при роботі з такими дітьми, допомогти їм оволодіти певними трудовими навичками, розвинути творчі здібності, і як результат цієї роботи – інтеграція в суспільство.

Одним з методів роботи з такими дітьми є використання позакласної роботи. Робота у гуртку з трудового навчання дозволяє широко застосовувати методики особистісно-орієнтованого навчання до кожної дитини, враховуючи її потреби і запити.

Особистісно-орієнтовані технології забезпечують досягнення таких завдань, як:

- корекція та виховання особистості дитини з вадами розвитку з максимально можливою індивідуалізацією;

- створення умов для саморозвитку, самореалізації, запуск у людини механізму перманентної „реабілітації через все життя“;
- створення умов для формування у особи з вадами здоров'я осмисленого визначення своїх можливостей і життєвих цілей.

Учитель, створюючи ситуацію успіху на заняттях допомагає дитині вірити у власні сили, прагне разом з нею досягти нових вершин.

Метою даного посібника є допомога вчителям трудового навчання та керівникам гуртків навчити учня таким чином, щоб він усвідомлював себе суб'єктом творчості, митцем, здатним не лише відтворювати отримані знання, а й інтерпретувати їх, збагачувати власним досвідом, творчо самовиражатися у різних видах художньої діяльності.

Розділ II. Соціально-психологічні аспекти роботи з дітьми з особливими потребами.

Видатний психолог Швацький С.Т. говорив, що « початки творчої сили існують майже у всіх ... треба лише створити для прояву її [відповідні](#) умови.». [Розвиток](#) творчих здібностей школярів набув в даний час великого соціального значення. [Суспільству](#) потрібні не просто освічені працівники-виконавці, а фахівці, які виконують роботу швидко, якісно, красиво, творчо.

Доведено, діти з особливими освітніми потребами розвиваються по тим же самим закономірностям, що і їх нормальні однолітки. Це відноситься як до закономірностей пізнавальної діяльності, так і до розвитку дитини в цілому.

Дослідження вчених показали, що у дітей з особливими освітніми потребами є зміни в умовно-рефлекторної діяльності, розбалансованість процесів збудження і гальмування, а також порушення взаємодії сигнальних систем. Все це є [фізіологічною](#) основою для аномального психічного розвитку дитини, включаючи процеси [пізнання](#), емоції, волю і особистість у цілому.

Також дослідження багатьох науковців свідчать, що більшості учнів з особливими потребами властиве відчуття ізольованості, зневіра у власні сили, підвищена тривожність, роздратованість, емоційні розлади, вони переживають великий дефіцит соціальних контактів, стикаються із труднощами міжособистісних відносин, у них підвищена потреба у захисті; відповідальність за прийняття рішення найчастіше перекладається на оточуючих, а у їхній мові домінують слова: «самотність», «нездатність», «неспроможність», «марність життя». У таких дітей занижена самооцінка, спостерігається невпевненість у собі, втрата віри у можливість самореалізації, зокрема в особистісній сфері.

Сприйняття школярів з особливими освітніми потребами характеризується: уповільненою, зниженою рухливістю нервових процесів, звуженням обсягу сприйманого матеріалу. Педагогу потрібно пам'ятати, що він працює з особливою дитиною, яка перенесла серйозне захворювання, що вплинуло на її психіку, зробило вразливою.

Розвиток тонкої моторики рук напряму впливає на розумовий, емоційний розвиток, розвиток мовлення дитини.

Користь виготовлення різноманітних поробок на гурткових заняттях та уроках трудового

навчання полягає не тільки у розвитку дрібної моторики, концентрації уваги, але і в розвитку тактильної чутливості, можливості одномоментного сприйняття цілісності образу предмета, стимуляції творчих здібностей. Такі заняття здатні вивести дитину із депресії, адже викликають позитивні емоції, підвищують впевненість у власних силах. А емоційна насиченість естетично спрямованого процесу й спілкування з вчителем та дітьми впродовж усієї зустрічі призводить до нормалізації емоційної сфери дитини.

Слід зазначити, що діти з проблемами в розвитку ще в дошкільному віці починають розуміти свою несхожість з однолітками без порушень в розвитку. Тому в навчальному закладі необхідно створювати відповідні умови, в яких діти з особливими освітніми потребами зможуть проявити себе, реалізувати свої здібності, навчитися спілкуватися в групі, розвинути творчий потенціал, навчитися методів самопомоги та взаємодопомоги, адже всі діти є цінними і активними членами суспільства.

Розділ III . Роль гурткової роботи у формуванні творчих здібностей дітей з особливими потребами з використанням природних матеріалів.

Гурток - це центр дитячої творчості. [Саме](#) в гуртку можливо враховувати і максимально задовольняти індивідуальні запити учнів, розвивати особистість, виховувати [любов](#) до природи, мистецтва, творчого [процесу](#). Зміст роботи гуртка може бути різноманітним, важливо тільки, щоб він не дублював, а доповнював відповідні розділи і теми програм трудового навчання. Багато в чому інтерес учнів до роботи в гуртку підтримується і розвивається в ході занять. Тому заняття потрібно планувати і проводити так, щоб учні дізнавались нове, встигали виконувати намічену частину практичної роботи, їхні вироби дійсно були гарні і подобалися всім, обстановка була спокійною і доброзичливою.

На заняттях гуртка педагог вирішує наступні завдання:

1. [розвиток](#) творчих здібностей учнів.
2. розширення художнього світогляду;
3. розвиток і поглиблення інтересів дітей;
4. розвиток комунікативних навичок на основі спільної творчої діяльності;
5. [розвиток дрібної моторики](#) рук;
6. розвиток мовлення , збагачення словникового запасу школярів;
7. [організація](#) дозвілля учнів.
8. зміцнення фізичного та психічного здоров'я.

Всі ці та багато інших завдань успішно вирішуються в організації гурткової роботи з використанням природних матеріалів.

Казкова і різноманітна [природа](#). Які багаті почуття переповнюють нас при зустрічі з нею! У будь-який час року вона відкриває свої принади по-різному, даючи [простір](#) фантазії і творчості, зміцнюючи ніжні і добрі почуття в дитині.

Природний матеріал сам по собі - комора для фантазії і уяви. А якщо його поєднати зі спритністю рук, то все можна оживити, дати як би друге життя. Гурткові заняття не просто [трудоий процес](#) навчання, він включає створення художніх творів, що мають глибоке змістовне навантаження.

Потрібно прагнути виховати тонку і чутливу душу дитини, щоб вона побачила незвичайне в звичайному, можливе в неможливому.

Завдання полягає в тому, щоб діти не тільки побачили цю [майстерність](#), а одного разу долучившись до неї, більше з нею не розлучалися.

А.С. Макаренко звертав увагу на важливість використання природного матеріалу у творчій діяльності дитини. Він писав: "... В іграшці-матеріалі є багато хорошого [реалізму](#), але в той же час є простір для фантазії, не просто уяви, а великої творчої фантазії". [25]

У процесі систематичної праці рука дитини з особливими освітніми потребами стає більш впевненою, точною, а пальці - гнучкішими. При виготовленні виробів поступово накопичуються спеціальні уміння та навички. Недарма В.А. Сухомлинський писав: "Витоки здібностей та обдарувань дітей - на кінчиках їхніх пальців. Від пальців, образно кажучи, йдуть найтонші струмочки, які живлять джерело творчої думки". [8]

Робота з природним матеріалом має величезне значення для навчання і виховання дітей. Цей вид діяльності сприяє розвитку зорового сприйняття, пам'яті, образного мислення, виховує посидючість, удосконалює дрібну моторику рук, що дуже важливо для школярів з особливими освітніми потребами.

Художня творчість з використанням природного матеріалу складається з декількох компонентів: вивчення матеріалу, визначення прихованих можливостей даного матеріалу, визначення художнього задуму майбутнього виробу та безпосереднє [здійснення](#) цього задуму шляхом його практичного створення .

Кожен виріб має свій задум як за зовнішнім виглядом, так і за смисловим змістовним навантаженням.

Дуже часто діти з відхиленнями в інтелектуальному розвитку не можуть знайти [сюжет](#) для своєї майбутньої роботи і пов'язати його з зовнішньою формою. Роль [керівника](#) заняття підказати цікаву думку і виразну форму.

Поєднувати глибоку ідейність із захоплюючою формою - таким є головне завдання керівника гуртка, що рекомендує ту чи іншу тему виробу. У дитячих výroбах ця ідейність може виражатися примітивно, але така примітивність найбільш дохідлива до дитячого серця.

Аналіз наявних досліджень особистості дитини з особливими потребами дозволяє констатувати, що в умовах спеціально організованого навчання і виховання у неї накопичується певний життєвий досвід, що включає елементи художнього та естетичного розвитку. Ці емоційно-естетичні враження можуть стимулювати дитину займатися творчістю. Знайомство з творами мистецтва, з виробами народних промислів і ремесл позитивно впливають на формування [особистості](#). Крім [того](#), діти повинні бути не просто пасивними спостерігачами, а й творцями, які беруть участь у процесі [перетворення](#) природних [матеріалів](#) у прекрасні вироби.

Природний **матеріал** - комора для розвитку фантазії, творчості, уваги. **Процес** виготовлення з нього виробів не тільки позитивно позначиться на розвитку естетичних почуттів, поповнить навички та вміння, необхідні дітям, а й обов'язково розвине дрібну моторику руки, увагу, інтелектуальну та творчу активність.

Створення виробів з природного матеріалу дає можливість поглянути на навколишній світ очима творця, а не споживача. І нехай вироби будуть не дуже досконалі, але вони принесуть багато радості і творче задоволення дітям з особливими потребами. При роботі з природним матеріалом не тільки розвиваються творчі здібності, але і яскраво простежуються міжпредметні зв'язки з уроками образотворчого та музичного мистецтва, математики.

Розділ IV Система гурткових занять з використання природних матеріалів.

Заняття 1 .Історичні відомості про художню обробку деревини.

Матеріал для інкрустації .Підготовка матеріалу до роботи .Інструменти для виконання інкрустації.

Мета:

Освітня- засвоєння учнями понять про інкрустацію

соломкою, її види, технології виконання.

Розвиваюча- відпрацювати навички виконання інкрустації,

розвивати працелюбство, творчість, увагу.

Виховна- виховувати акуратність та точність.

Оснащення заняття: мультимедійна презентація, фанера, соломка, калька, клей ПВА, щіточка для клею, ножиці, креслярський інструмент, підкладна дошка, , ескізи малюнків, інструкційна карта, зразки робіт.

Методи навчання: розповідь, демонстрація, індивідуальна робота, метод порівняння, демонстрація.

Міжпредметні зв'язки: народознавство, образотворче мистецтво, хімія, біологія.

Хід заняття

I Вступне слово учителя

Художня обробка дерева - найдавніший вид декоративно-прикладного мистецтва.

Деревина з давніх часів була улюбленим і цінним матеріалом. Вона міцна й пружна, має невелику питому вагу. Барвники, оліфа й лаки надійно захищають дерев'яні вироби від води і водночас посилюють декоративне звучання текстури. Глибоке розуміння й знання властивостей деревини та інших матеріалів в усі часи залишалися незмінною основою народного мистецтва. Одним із видів художньої обробки деревини є мозаїка. Мозаїка-це сюжетні або орнаментальні композиції, виконані із природних матеріалів. Розрізняють такі види мозаїки: інтарсія, маркетрі, інкрустація.

Інтарсія -зображення або узор, які виконуються вклеюванням тонких пластинок деревини іншої породи у вирізані на поверхні виробу заглиблення.

Маркетрі- наклеювання рисунка, набраного із кусочків шпону різних порід деревини, на поверхню виробу.

Слово **інкрустація** походить від лат. *incrustatio*, від *incrusto*- покриваю шаром, корою, викладаю мармуром інкрустація соломкою може бути двох видів плоска та об'ємна. Мерехтливе золото - так називають майстри соломку

Соломка -цікавий природній матеріал, який надає великі можливості для фантазії. Її зовнішня глянцева поверхня добре відображає світло. По-різному розташовуючи окремі елементи малюнка із соломки, можна досягти цікавого світлового ефекту.

Історія створення виробів із соломи сягає глибини століть. Солома одягала і взувала людину. З неї робили постіль, виготовляли капелюхи, кошики. Крім того, люди вважали, що в соломі поміщена сила, здатна надавати дію на щасливий перебіг їх життя. Тому соломі відводилася велика роль в землеробській обрядовості. Багато аграрних ритуалів і свят супроводжувались виготовленням обрядових виробів з соломи. Неодмінним атрибутом масляної, Івана Купали і інших народних свят у слов'янських народів було солом'яне чучело, що змальовує людину. З рівної, нем'ятої соломи плетуть плоскі (мати, штори, доріжки) і об'ємні (корзини, капелюхи і ін.) предмети, виконують аплікації і інкрустації.

Аплікації з соломки бувають плоскі та об'ємні. Також соломку використовують для декорування різноманітних ужиткових предметів (шкатулок, панно, тарелів.)

Підготовка матеріалів до роботи. Для роботи використовують соломку різних злакових культур-жита, пшениці, вівса, проса.

жито

овес

просо

Для інкрустації застосовують солом'яні стрічки, які необхідно приготувати завчасно. Стрічки можна отримати двома способами : гарячим та холодним.

Гарячий спосіб. Перед прасуванням соломку витримати в гарячій воді 60-80 градусів та розрізати їх гострим ножем вздовж, а потім пропрасувати гарячою праскою. Прасувати краще на складеній вчетверо газеті. Праска має бути досить гарячою, але не розжареною, щоб солома в процесі цієї операції не палилась. Залежно від нагріву праски за бажанням можна змінити колір соломи від природного світлого до коричневого. Стрічки розпрасованої соломи зберігають в пакетах, коробках, теках. Особливо гарні в роботі стрічки з так званої «оксамитової» соломи. Солом'яні стрічки стануть еластичними та широкими

Плоскі стрічки.

Опуклі стрічки

Холодний спосіб. Розрізати соломини вздовж стовбура, розщепити набік та прогладити кільцями ножиць, сильно натискуючи на них. При такому способі смужки соломки мають ще більший блиск і пластичність.

Тонування соломи.

Темні відтінки отримують в результаті тривалого витримання під праскою солом'яних стрічок. Колір залежить від нагріву і тривалості нагрівання праскою.

Сріблясто-білі відтінки отримують в результаті відбілювання перекисом водню. Кип'ятіння в розчині питної соди надасть соломі **жовтувато-золотистий**, а в перманганаті калію-**рожевий** відтінки. **Зелений** колір можна отримати шляхом кип'ятіння в розчині питної соди та синьки.

Практична частина заняття.

Послідовність виконання інкрустації.

Загальні правила:

1 Збір матеріалу в природі.

2 Підготовка соломки до роботи:

- очищення, сортування.
- ділення на частини (видалення вузлів)
- розгладжування соломки на смужки

- тонування соломки.

3 Вибір малюнка.

4 Ділення малюнка на частини.

5 Переведення деталей на кальку з позначенням тону та напрямку.

6 Наклеювання солом'яних смужок на обкреслені деталі.

7 Вирізування деталей.

8 Тонування основи та покриття її ґрунтом.

9 Наклеювання деталей на основу.

Інструкційна карта.

Виготовлення солом'яних стрічок.

- Замочити соломку у воді на добу.
- Розгладити смужки. Для цього вістряем ножа -різака розрізати одну сторону стебла соломки, розгорнути отриману смужку. Покласти її на дерев'яну поверхню блискучою стороною донизу. Ніж-різак повинен бути в робочій руці, а другою рукою притримувати край соломки.
- якщо смужка товста, необхідно з внутрішньої сторони зняти задерев'янілу частину соломки.
- готові стрічки необхідно досушити та розпрасувати праскою. Прасування краще виконувати з лицьового боку.

Інструктаж з правил т/б

1 Працювати на підкладній дощечці.

2 Ножем працювати в напрямку від себе.

3 Ножиці передавати кільцями вперед.

4 Не підставляти пальці під лезо ножа.

Підведення підсумків. Презентація виконаної роботи.

Заняття 2.Тема:Основи композиції, використання симетрії, контрасту. Складання простих композицій.

Мета :

Освітня - засвоєння учнями понять «композиція», «симетрія», сформувані вміння складати прості композиції.

Розвиваюча розвивати пам'ять, увагу, координацію рухів рук, творче мислення.

Виховна - виховувати повагу до національних традицій, художній смак.

Оснащення заняття: мультимедійна презентація, фанера, соломка калька, клей ПВА, щіточка для клей, ножиці, креслярський інструмент, підкладна дошка, ескізи малюнків, інструкційна карта, зразки робіт.

Методи навчання: розповідь, демонстрація, індивідуальна робота, метод порівняння, демонстрація.

Міжпредметні зв'язки: народознавство, образотворче мистецтво, біологія.

Хід заняття

I Актуалізація опорних знань учнів. Бесіда.

1 Назвіть види художньої обробки деревини.

(Інкрустація, інтарсія, маркетрі.)

2 Яким чином вони виконуються?

(Інкрустація - оздоблення виробів, інтер'єрів, фасадів будівель різнобарвними шматочками твердих матеріалів.

При цьому вставки знаходяться на одному рівні із оздоблювальною поверхнею і відрізняються від неї лише кольором, блиском або фактурою.

Інтарсія - зображення або узори, які виконуються вклеюванням тонких пластинок деревини іншої породи у вирізані на поверхні виробу заглиблення.

Маркетрі - наклеювання рисунка, набраного із кусочків шпону різних порід деревини, на поверхню виробу.)

3 Як потрібно підготувати соломку до роботи?

(очищення, сортування, ділення на частини, видалення вузлів, розгладжування соломки на смужки, тонування соломки.)

4 Розкажіть про способи виготовлення смужок з соломки.

(холодний та гарячий).

II Вступне слово учителя.

Упродовж віків усе, що людина спостерігала у природі - сонце, місяць, зорі, квіти, дерева, тварини, вона відображала у вигляді нескладних орнаментів. Техніка оздоблення постійно вдосконалювалась, раціоналізувалася. У ній відображались особливості місцевої природи та творчі задуми майстра.

Найпоширенішим видом оздоблення є геометричний орнамент. Він складається з поєднання та різноманітного розташування ліній, крапок, дуг, кіл, трикутників, прямокутників.(мал.1,1.1)

1

1.1

Конструктивні елементи виробу або орнаменту можуть бути також по-різному розміщені відносно певної точки, лінії.

Пропорційне розміщення частин виробу(орнаменту)

відносно його центра називають симетрією.

Під час художнього конструювання виділяється головна частина оздоблення, яку називають композицією.

Композиція це особливе розташування і поєднання елементів цілого підпорядкування його художньому задуму майстра.

У симетричних формах, оздоблено орнаментом, композиційний центр суміщається з центром форми і подається у вигляді розетки або смуги орнаменту. Симетрія надає композиції урівноваженості ,спокою.

Види симетрії: центрова, дзеркальна, гвинтова.(мал. 2)

Композиція може викликати у глядача відчуття більшої або меншої динамічності.

Іншою особливістю художнього конструювання є кількаразове повторення однакових геометричних, стилізованих або інших орнаментів.

Рівномірне чергування впорядкованих елементів називають ритмом.

Під час роботи з соломкою необхідно відчувати і вміло використовувати властивості: колір, блиск, напрям .

III Практична робота. Вступний інструктаж.

Виконання з'єднувальної аплікації із соломки.

Послідовність виконання роботи.

- • Вибір малюнка.
- • Ділення малюнка на частини.
- • Переведення деталей на кальку з позначенням тону та напрямку.
- • Наклеювання солом'яних смужок на обкреслені деталі.
- • Вирізування деталей.
- • Тонування основи та покриття її ґрунтом.
- • Розмічання центру композиції.
- • Наклеювання деталей на основу.

Аналіз інструкційної карти на виконання роботи

Виконання з'єднувальної аплікації.

Послідовність виконання	Приклад
1. Обрати або замалювати ескіз.	
• Поділити ескіз на частини та деталі, пронумерувати їх та нанести напрям розташування соломки та її тональність.	
• Тонувати смужки праскою при необхідності.	
• Наклеїти смужки соломки встик на кальку із змальованими деталями згідно з нанесеним напрямом.	
• Просушити наклеєні деталі під пресом.	
• Вирізати деталі по контуру.	
• Відмітити на основі центр.	
• Зібрати малюнок.	

Аналіз креслення.

- в даній композиції використано центрову симетрію
- складається з 4 елементів, кожний з яких повторюється 5 раз.

Готова аплікація.

IV Демонстрація прийомів роботи.

Інструктаж з правил т/б.

- 1 Ножиці для ручної праці повинні мати заокруглені кінці. .
2. Клади ножиці чи ніж так, щоб вони не виступали за край робочого місця.
3. У процесі різання уважно слідкуй за розміткою.
4. Не розмахуй ножицями, ножем, під час різання не ходи, а також не підходь занадто близько до того, хто ними працює.
5. Після роботи ножиці тримай складеними, бажано в чохлі, так само як ніж.

V Виконання практичної роботи.

- · Контроль за дотриманням правил т/б.
- · Поточний інструктаж.

VI Підведення підсумків. Презентація виконаних виробів

Заняття 3. Тема: Розмічання і виконання геометричних орнаментів. Виконання інкрустації соломкою.

Мета:

Освітня - ознайомлення учнів з орнаментальними мотивами, технологією розмічання та виконання геометричних орнаментів.

Розвиваюча- розвивати пам'ять, увагу, координацію рухів рук, творче мислення.

Виховна виховувати повагу до національних традицій,

художній смак.

Оснащення заняття:

фанера, соломка, калька, клей ПВА, щіточка для клею, ножиці, креслярський інструмент, підкладна дошка, ескізи малюнків, інструкційна карта, зразки робіт.

Методи навчання: розповідь, бесіда, демонстрація, індивідуальна робота, метод порівняння, демонстрація.

Міжпредметні зв'язки: народознавство, образотворче мистецтво, математика, креслення.

Хід заняття.

I Актуалізація опорних знань учнів.

- 1 Які види орнаменту ви знаєте?
- 2 Що таке композиція?
- 3 Які види симетрії вам відомі? Охарактеризуйте їх.
- 4 Як ви розумієте поняття «ритм»?

II Мотивація навчальної діяльності. Бесіда вчителя.

В декоративно-прикладному мистецтві багатьох народів світу зустрічаються вироби прикрашені візерунками, які складені з шматочків солом'яної стрічки. Найстаріші з виробів прикрашених аплікацією соломкою і що зберігаються в музеях, відносяться до XVIII початку XIX віків. В цей час стало активно проявлятися прагнення сільських жителів прикрасити свій побут декоративними виробами. Сільські майстри, орієнтуючись на вироби професійного мистецтва, створювали свої твори з доступних матеріалів, придумуючи власні технології. Тонку солом'яну стрічку, досить було охайно наклеїти на поверхню, щоб отримати бажаний ефект від ошатного декору, що світиться.

Геометричні елементи, для композицій, що виконуються в техніці геометричної аплікації, відсікали відразу від солом'яної стрічки. Її невелика ширина та прямі волокна не дозволяли отримувати які-небудь інші форми і розміри. Стилізованими рослинними візерунками і орнаментами з геометричних елементів, прикрашали дерев'яні скриньки, рамки, пасхальні яйця, дитячі іграшки. (мал. 3,3.1)

III Формування нових знань.

Елементи, які використовуються в геометричній аплікації, умовно можна розділити на дві групи: прості і складні. Прямокутники, паралелограми, рівносторонні трапеції, рівносторонні трикутники складають першу групу фігур (мал. 4.1). Це основні форми, на яких ґрунтуються композиції в геометричній аплікації. Майстрами використовуються і складніші геометричні фігури (друга група). До них відносяться неправильні трикутники і чотирикутники, правильні і неправильні багатокутники з опуклими і увігнутими кутами (малюнок 4.2).

Спочатку розглянемо, як з солом'яної стрічки виходять прості геометричні елементи. Потім розглянемо прийоми, за допомогою яких можна отримувати складніші геометричні елементи.

Прості фігури. Для отримання однакових квадратів солом'яна стрічка розтинається ножом-косяком перпендикулярно волокнам (мал.. 4.3 а, б). Рука навчиться "запам'ятовувати" розміри у міру того, як накопичуватиметься досвід.

Елементи прямокутної форми виходять при такому ж положенні різця, як і при виконанні квадрата. Різниця полягає лише в тому, що міняється співвідношення сторін : у прямокутника вони не бувають рівними (мал. 4.3 а, в).

Елементи у формі паралелограмів відсікають від солом'яної стрічки при кутовому положенні леза ножа-косяка до волокон (мал. 4.4). Якщо виконується велика кількість однакових паралелограмів, слід стежити, щоб кожен новий зріз був паралельний попередньому. Якщо міняти подовжній розмір паралелограмів, вони виходитимуть різних пропорцій: від витягнутих до ромбічних. При зміні положення леза ножа по відношенню до волокон також міняється форма паралелограмів.

При меншому куті елементи виходять більше витягнутими і загостреними, динамічними. Якщо кут наблизатиметься до 90° , паралелограм буде ближчий до прямокутника.

Елементи у формі трапецій відсікаються від солом'яної стрічки при положенні леза ножа, що чергується, то управо, то вліво (мал.4.5). При виконанні цього елемента слід звернути увагу, щоб кути при зміні положення леза в різні боки були рівними за величиною. Якщо міняти подовжній розмір трапеції і кутове положення леза ножа, можна отримувати різні варіанти форм трапецій.

Елементи у формі рівносторонніх трикутників можна отримати двома способами. Перший спосіб (малюнок 4.6) дозволяє отримувати трикутники вказаних вище типів з будь-якими кутами при вершині. Цей спосіб аналогічний способу утворення трапецій. Лінії відсікань повинні перетинатися в точці, розташованій на самому краю стрічки (малюнок 4.6). При нахилі леза управо і вліво величина кута нахилу повинна залишатися однаковою.

Щоб отримати рівносторонні прямокутні трикутники, елементи відсікають двома положеннями різця : перше положення під кутом 45° , друге - під кутом 90° до напрямку волокон солом'яної стрічки (малюнок 4.7).

Щоб отримати прямокутні трикутники з іншим співвідношенням сторін, кут при першому положенні різця міняємо на відмінний від 45° .

Складні фігури. Фігури другої групи складніше систематизувати по способах освіти їх з солом'яної стрічки. Можна дати декілька загальних рекомендацій, щоб допомогти в подальших самостійних діях.

З квадратів і інших прямокутників можна отримати правильні і неправильні багатокутники. Паралелограми і трапеції можуть стати основою для утворення різноманітних трикутників (мал. 4.8).

Складові елементи. Якщо необхідний вам елемент має складні контури і його не можна отримати відразу з солом'яної стрічки ніяким з вказаних вище способів, можна спробувати скласти його з декількох простих елементів (мал. 4.9, 4.10, 4.11, 4.12, 4.13). На малюнках дані варіанти утворення складових елементів, отриманих на основі прямокутників, паралелограмів, трапецій, трикутників.

Завдяки різним комбінаціям простих і ускладнених геометричних елементів можна отримати незліченну безліч варіантів орнаментальних мотивів. При розробці окремого мотиву дуже важливо враховувати пропорції і співмірність (більше, менше) використовуваних елементів по відношенню один до одного.

Завдяки своїй текстурі соломка при освітленні її волокон під різними кутами міняє відтінки від світлого до темного, залежно від того, падають промені паралельно волокнам або перпендикулярно їм. Тому для отримання додаткових колірних ефектів в композиціях використовують складові елементи. Про те, як це робиться і як досягти ефектів опуклості і угнутості, використовуючи різну орієнтацію солом'яних волокон в елементах при розташуванні їх на площині

Найчастіше прикрашали геометричною аплікацією рамочки, скриньки, іграшки. На вузькій витягнутій поверхні рамки, уздовж краю скриньки, на її бічних поверхнях гармонійно і природно виглядали орнаментальні композиції, які виходили при повторенні одного елемента або невеликого мотиву. Нескладні орнаменти, що набирають народними майстрами минулого з найпростіших геометричних елементів, стали основою для дивовижних орнаментальних композицій, народжених фантазією сучасних майстрів.

У основі простих ланцюжків лежить один геометричний елемент, який має ритмічне повторення. На малюнках приведені варіанти простих ланцюжків, які можна отримати,

якщо використати всього три геометричні фігури: ромб (мал. 4.14 а), паралелограм (малюнок 4.14 б), трикутник (мал. 4.14 в). Міняючи пропорції фігур, їх орієнтацію на площини або напрям волокон солом'яної стрічки, можна добитися навіть в таких простих орнаментах великої різноманітності композицій.

IV Практична робота.

1 Вступний інструктаж.

Перш ніж приступити до виконання ланцюжків, необхідно провести ряд підготовчих операцій.

1. Необхідно вибрати початковий елемент, з якого виконуватиметься ланцюжок.
2. На підготовленій і заґрунтованій поверхні відмітити основні лінії розмітки, які служитимуть такими, що направляють для ланцюжка :лінію, що визначає середину орнаменту (для симетричних орнаментів);лінії, що обмежують розміри орнаменту по ширині. Лінії краще всього намітити простим олівцем, щоб після виконання роботи їх можна було легко видалити. Довжину ліній визначите заздалегідь. Якщо ви виконуєте учбовий зразок, довжина вашого майбутнього ланцюжка повинна дозволити добре закріпити навички нарізування, стикування і приклеювання елементів. Зручною є довжина 10-15 см.

Усі орнаментальні смуги починають викладатися від осьової лінії, розвиваючи композицію рівномірно управо і вліво, при необхідності вгору і вниз. Якщо орнамент, що викладається, має складні елементи, на осьовій лінії додатково, лініями або точками, розмічають середину кожного елемента. Додаткові лінії потрібні і у разі виконання багатоярусного орнаменту.

Правила безпечної роботи:

- Працювати на підкладній дощечці.
- Ножем працювати в напрямку від себе.
- Ножиці передавати кільцями вперед.
- Не підставляти пальці під лезо ножа.

V Виконання практичних завдань.

Ланцюжок на основі ромба.

Матеріали:

5-6 солом'яних стрічок одного кольору шириною 5 мм, завдовжки 15-18 см;

оброблена і тонована дерев'яна основа, лак, розчинник, пензлик, олівець, лінійка.

Послідовність виконання роботи:

1. Виконайте розмітку серединною і граничних ліній, а також перпендикулярної до них лінії, що означає середину ланцюжка (мал. 4.16 а).

2. Щоб отримати елемент у вигляді ромба, у солом'яної стрічки відсічіть край під кутом менше 90° (мал. 4.16 а).

Елементи ланцюжка починайте викладати від перпендикуляра, який означає на розмітці середину ланцюжка. Вертикальну вісь елемента поєднайте з перпендикуляром, горизонтальну - з серединною лінією розмітки (мал. 4.16 б). Зрізи, які виконуються різцем на стрічці, мають бути паралельні між собою.

3. Ланцюжок продовжуйте викладати праворуч та ліворуч від середнього елемента (мал. 4.16 в).

Ланцюжок «зигзаг» на основі паралелограма.

Паралелограм, на відміну від ромба, має пари однакових по довжині сторін. Змінені пропорції сторін міняють пропорційне співвідношення елементів ланцюжків та їх контура. Можна нескінченно міняти варіанти ланцюжків, вносячи різноманітність в композицію.

Матеріали: 8-10 солом'яних стрічок одного кольору шириною 6 мм, завдовжки 15-18 см; оброблена і тонована дерев'яна основа, лак, розчинник, пензлик, олівець, лінійка.

Послідовність виконання роботи:

1. Зробіть розмітку ліній на поверхні.

2. Для зручності роботи під кутом зріжте правий і лівий кінці солом'яної стрічки (мал. 4.18 а).

3. Наслідуючи малюнок, паралелограми, які мають нахил вліво, відсікайте від правого кінця стрічки; паралелограми, що мають нахил управо, відсікайте від лівого кінця (мал. 4.18 б, в). Ланцюжок, як і в попередніх випадках, розвиваємо від центрального перпендикуляра управо і вліво на всю довжину розмітки (мал. 4.18 г).

VI Підведення підсумків. Оцінка виконаної роботи.

Заняття 4. Тема: Розмічання і виконання складних геометричних орнаментів (розетки, бордюри) із соломки.

Мета:

Освітня - формування в учнів знань та умінь по виконанню складних композицій, закріплення навичок роботи з матеріалом.

Розвиваюча - розвивати пам'ять, увагу, координацію рухів рук, творче мислення.

Виховна виховувати повагу до національних традицій,
художній смак.

Оснащення заняття: мультимедійний проектор, фанера, соломка, калька, клей ПВА, щіточка для клею, ножиці, креслярський інструмент, підкладна дошка, ескізи малюнків, інструкційна карта, зразки робіт.

Методи навчання: розповідь, бесіда, демонстрація, індивідуальна робота, метод порівняння, демонстрація.

Міжпредметні зв'язки: народознавство, образотворче мистецтво, математика, креслення.

Хід заняття.

I Актуалізація опорних знань учнів.

Бесіда.

1 Які геометричні елементи відносяться до групи простих?

(замалюйте їх).

2 Виконайте частину орнаменту яка складається з простих геометричних елементів.

II Викладення нового матеріалу.

Бордюри-один з основних елементів ,який використовується при оздоб-ленні шкатулок, декоративних панно.

На відміну від ланцюжків бордюри мають більш складну композицію.

Вони можуть включати мотиви, які ритмічно повторюються по всій довжині(мал4.31,4.44.)Бордюри можуть набиратись трьома-чотирма різними елементами(мал. 4.32,4.33а)

При виконанні ескізу складного бордюру необхідно користуватись міліметровим папером,який дозволить одразу визначити пропорції та розмір елементів і виконати точну розмітку на поверхні.

Розетки розповсюджені в мозаїчних орнаментах, а також в геометричній аплікації соломкою та представляють собою елементи орнаменту у вигляді замкнутої композиції побудованої з застосуванням площини та осі симетрії.

Існують три варіанта побудови розеток:

- дзеркальний - в побудові задіяна одна площина симетрії(мал.4.35 а.б.г)
- поворот - композиція розетки будується на повороті орнаментального елемента навколо осі симетрії (мал. 4.35 в)

змішаний – в побудові задіяні і вісь і площина симетрії (мал. 4.36)

Розетка представляє собою маленьку композицію, при роботі над якою необхідно дотримуватись наступних принципів:

1. Співвідношення розмірів елементів(основну частину утворюють крупні елементи, маленькі використовуються як додаткові).
2. Дотримання ритму малюнка та фону.
3. Оптимальною кількістю елементів(1-3 елемента)

Форма розеток може бути завдана любою геометричною формою, яка має одну або декілька осей симетрії. На всіх малюнках розетки складені із однакових елементів.

III Практична робота.

1 Виконання розетки з пов'язаними променями.

Матеріали:

Солом'яна стрічка шириною 7 мм і довжиною 18-20 см;

дерев'яна основа, лак, пензлик, ніж-косячок, олівець, циркуль, лінійка.

Виконання роботи :

1. Побудуйте на поверхні дві перпендикулярні один одному лінії, з центру їх перетину проведіть циркулем коло радіусом 15 мм (мал. 4.43 в). Розділіть коло на 12 рівних дуг (кількість дуг відповідає кількості променів розетки). Розмір однієї дуги дорівнює $360^\circ / n$, де n - число променів в розетці. Для нашого прикладу розмір кожної дуги дорівнюватиме 30° ($360^\circ / 12 = 30^\circ$).

2. Ромби починайте наклеювати на поверхню від однієї з ліній, поєднуючи з нею одну з діагоналей ромба (мал.. 4.43 г). Гострий кут ромба дорівнює 30° і відповідає величині однієї дуги.

Продовжуйте наклеювати ромби (мал.. 4.43 д, е). Кожен наступний ромб стикається бічною стороною з попереднім без зазору. Зовнішні вершини ромбів розташовуються в точках розмітки кола.

2 Розетка з окремо віддаленими променями.

Матеріали:

Солом'яна стрічка шириною 4 мм і довжиною 18-20 см;

дерев'яна основа, лак, пензлик, ніж-косячок, олівець, циркуль, лінійка.

Виконання роботи.

1. Виконаємо розмітку (малюнок 4.42 в). Для цього побудуйте дві пари взаємно перпендикулярних прямих під кутом 45° один до одного. При необхідності можна на лініях відзначити точками розміри ромбів.
2. Уздовж ліній розташуєте елементи розетки, відсікаючи їх від солом'яною стрічки (малюнок 4.42г). Елементи повинні рівно укладатися на площину, сходяться в точці перетину куточками. Між дотичними куточками ромбів не повинно бути зазорів, вони також не повинні знаходити один на одного. З набуттям досвіду виконання розеток достатньо буде визначити положення двох перпендикулярів і щодо них розташовувати всі промені.

Варіанти виконання розеток подані в додатках 1,2.

3 Виконання бордюру.

Композиція побудована на ритмічному чергуванні паралелограмів і додаткових елементів з квадратів і прямокутних трикутників (мал.. 4.32 а).

Матеріали: 4-5 стрічок шириною 10мм і 3-4 стрічки шириною 4мм. Довжина всіх стрічок 15-18см.

Виконання роботи:

1. Зробимо розмітку площини (мал.. 4.32 б). Проведіть вертикальну вісь бордюру. Як видно з ескізу, основними елементами є паралелограми, які розташовані в двох ярусах, відстань між ними визначено діагональним положенням квадрата. Бордюр буде розташовуватися в трьох основних ярусах. Відстані між лініями 1,2 і 3,4 рівні висоті паралелограма (мал.. 4.32 а) і складають 10мм. Відстань між лініями 2,3 одно діагоналі квадрата (малюнок 4.32 а) і складає 5мм.
2. Набір бордюру почніть з виконання ланцюжків паралелограмів, вправо і вліво від вертикальної осі (мал.. 4.32 в).
3. Згідно ескізу, доповніть бордюр квадратами (мал.. 4.32 г) і трикутниками (мал.. 4.32 д).

Варіанти виконання смуг подані в додатку 3.

Правила безпечної роботи:

- Працювати на підкладній дощечці.

- Ножем працювати в напрямку від себе.
- Ножиці передавати кільцями вперед.
- Не підставляти пальці під лезо ножа.

IV Підведення підсумків. Виставка та захист кращих робіт учнів.

Заняття 5. Тема: Виконання об'ємної аплікації із соломки.

Мета: Формування в учнів знань та умінь по виконанню об'ємної аплікації із соломки. Ознайомлення учнів з основним способом виготовлення об'ємних квітів. Розвивати посидючість, охайність, увагу. Виховувати художній смак.

Обладнання: соломка, клей ПВА, клей «ПВА», щіточка для клею, ножиці, випалювач, картон, копіювальний папір.

Хід заняття.

1 Організаційний момент.

2 Актуалізація опорних знань .

Розкажіть про основні етапи підготовки соломки до роботи.

3. Викладення нового матеріалу.

Об'ємної аплікація називається тому, що зображення на картині виходить опуклим, яка виступає над поверхнею фону.

Об'ємна аплікація з соломки ділиться на два види:

1. Об'ємна аплікація з солом'яних трубочок.

Даний вид аплікації використовується для створення архітектурних композицій. Наприклад, для відтворення різних дерев'яних будівель.

1. Об'ємна аплікація з допомогою підкручення деталей.

Дана аплікація використовується для створення композицій з рослинними мотивами. Наприклад, для зображення букетів квітів, гілок дерев, кошиків та вазочок, заповнених квітучими рослинами і т. п.

Значне місце в сюжетах аплікацій з соломки займають букети і інші композиції з квітами.

На перший погляд сама ідея виконання квітів з соломки здається невдалою, настільки цей матеріал представляється грубим для такої мети. Але виявляється, навіть найвишуканіші і ніжні квіти можна виконати з соломки.

Основою для ескізів і начерків для композицій з квітами можуть послужити всілякі листівки, плакати, книги.

Перш ніж розпочати практичну роботу, необхідно повторити правила безпечної праці при роботі (повторення ТБ при роботі з ножицями, клеєм, електровипалювачем).

4. Практична робота.

Поетапне виготовлення квітки.

1 Виконати ескіз.

2 Перевести кожну пелюстку на папір.

3. Визначаємо напрямок наклеювання соломки (від заснування пелюстки до центру), напрямок залежить від того, в який бік буде робитися підкрутка пелюстки.

4.Вирізаємо кожну деталь по контуру.

5.Обклеюємо кожну деталь соломкою.

6. Вирізаємо деталі по контуру(потрібно перевернути деталь і всю зайву соломку зрізати.

7. За допомогою гарячого випалювача підкручуємо кожну пелюстку.

8.Клеєм "ПВА" приклеюємо пелюстки на основу, серцевину ромашки наклеюємо поверх пелюсток.

Сьогодні ми розібрали найпростіший із способів виготовлення квітів з соломки. Завдяки даному прийому можна зробити велике розмаїття кольорів, але для створення композиції нам необхідні додаткові деталі, а саме стеблинки і листя для квітів.

Придумайте власну міні-композицію (яка кількість квітів, листя необхідно для її виконання).

Приступимо до її виготовлення, але для початку нагадаю один із способів виготовлення листя:

- кожен окремий листочок переводять на чистий аркуш паперу;
- вирізують;
- визначають кількість деталей і напрямок наклеювання солом'яних стрічок;
- кожен листочок ділять на деталі і обклеюють солом'яними стрічками в залежності від заданого напрямку;
- зрізують всю зайву соломку з лівого боку;
- вирізують прожилки, еднають усі деталі.

Пristупаємо до створення своєї композиції.

Коли всі ваші деталі готові, приклеюємо їх на основу (оксамитовий картон): квіти за допомогою клею «ПВА» та всі інші деталі.

Приклад можливої композиції.

5. Підсумок заняття.

На сьогоднішньому занятті ми з вами розібрали основний принцип виготовлення об'ємних квітів із соломки, пригадали один із видів виготовлення листя для створення композиційної роботи за допомогою виготовлених квітів та листків і отримали свою індивідуальну композицію.

Заключні питання з пройденого матеріалу.

1. Чому аплікація називається об'ємною?
2. Назвіть основні етапи виготовлення об'ємних квітів.
3. Які були труднощі при виконанні роботи?

Підведення підсумків. Презентація готових робіт.

Додаток 1.

Варіанти виконання розеток.

Додаток 2.

Варіанти виконання розеток .

Додаток 3.

Способи обрамлення орнаментів з використанням основних елементів аплікації.

Додаток 4.

26.01 2016 в закладі було проведено семінар для вчителів міста на тему : «Впровадження інноваційно-комунікаційних технологій на уроках трудового

навчання в роботі з дітьми з особливими потребами.» Під час роботи семінару були розглянуті психологічні та педагогічні аспекти роботи з дітьми даної категорії, а також проведені два майстер класи для вчителів трудового навчання.

Додаток 5.

Роботи дітей з особливим потребами.

Бібліографічні дані.

1 Виготський Л.С. Зібрання творів: У 6-ти томах - М., 1983, - Т. 5, - С. 223-224.

- 2 Н.Голубева. « Аппликация из природных материалов» Москва: Культура и традиции,2002г
- 3 А.Гриб «Соломоплетіння.» Тернопіль,2005р.И.В.Новикова,А.В,Базулина. «100 поделок из природных материалов»
- 4 Колупаєва А.А. Педагогічні основи інтеграції школярів з особливостями психофізичного розвитку у загальноосвітні навчальні заклади.-К.: Педагогічна думка ,2007
- 5 Макаренко А.С. Соч. в 7-ми т. - М., - 1951, - Т. 5, - С. 116.
- 6 И.В.Новикова, А.В,Базулина. «100 поделок из природных материалов» Ярославль: Академия Холдинг,2002г.
- 7 Перевертень Г.И. «Поделки своими руками». АСТ,2007 .
- 8 Починова Н.В., Дехтяренко В.Н. Инкрустация соломкой. Мн.1998
- 9 <http://www.rukodelie.by>
- 10 www.rukodelkino.com/soloma/pletienie_
- 11 О.Ф.Стеченко «Плетиво із соломи та рогозу.» Київ,1994 р.
- 12 Фитч Барбара. «Дизайн и декор из соломки». Феникс,2004
- 13 З.Якубовський . «Художнє оздоблення виробів соломкою.»-Київ «Основа» 1995.

□